

kazuje svjedočanstvom Euzebija, u kojega se vjerodostojnost i istinoljublje ne može dvojiti, jer je kao takav općenito priznat. Konstantinu, koji je svojim očima vidio znak križa na nebu, ne može se prišiti kao ozbiljnom mužu i ratniku, da ga je prevarila halucinacija, optička iluzija, san ili noćna vizija; a još manje se može protumačiti ovo nebesko znamenje naravnim načinom, da je to bio kolobar sunčani t. z. halon ili parhelij, jer od toga ne možeš složiti riječi: *τοῦτο πλάκα*. Međutim osim direktnoga svjedočanstva Euzebijeva navodi pisac čitav niz indirektnih svjedočanstva i savremenih spomenika. Među onim prvima navode se Prudencije, Laktancij, Sokrat, Sozomen, Filostorgij, Evm-nij, Nazarej i dr.; a među ove druge spadaju: znak sv. križa, koji je od onoga doba postao znakom kršćanstva: monogram Kristov; križ u ruci kipa Konstantinova; labarum ili ratna zastava, što ju dao načiniti car Konstantin; natpis na slavoluku Konstantinovom u Rimu; i napokon novci, koji su se od onoga doba kovali u carskim tvornicama sa kršćanskim znakom. Ovaj srednji i najvažniji dio obrađen je najpomnije.

U trećoj tvrdnji, da je car Konstantin bio po osvjedočenju svojem kršćanin, pobija pisac racijonalističke historičare i dokazuje tezu 1. riječima carskoga edikta od 313., koj je izdan u Milanu i jedino poradi kršćana, kojima podjeljuje slobodu vjeroispovijedanja i kojima se oduzeta dobra vraćaju i nanesene krivice popravljaju; 2. zakonima, što ih je Konstantin za vrijeme svojega vladanja izdao u prilog kršćanstva, kršćanima podijelio poglavite povlastice što i danas postoje; 3. pismima, što ih je pisao, ter iz kojih proviruje kršćansko mišljenje, i 4. djelima, jer je podigao prve kršćanske crkve u Jeruzalemu, Betlehemu, Rimu, Carigradu, Nibomadiji i drugdje. Kraj ovih i ovakovih dokaza upravo se u ništa rasplinjuju prigovori, što ih protivnici podigoše, da prikažu Konstantina kao pogánina.

Ovako se eto piše učena rasprava. Ova je metoda upravo sjajna i nenatkriljiva. Učimo se ovako raditi.

Imade u knjizi i nekih nedostataka sitnih i malenih. Pisac rabi nekoje talijanske izraze kao munita

(tal. moneta = novac), neput (tal. nipote = lat. nepos = nećak, sinovac), a to je nepotrebno. On rabi u tekstu kratice n. pr. rim. mj. rimski, Eutrop. mj. Eutropije. Ovakove kratice dobre su u opaskama, u privatnim bilješkama, ili kad se jedna riječ veoma često opetuje, ali u tekstu smeta čitatelja. Interpunkcije su slabe, kao kod talijanskih pisaca u opće. Pogreška tiskarskih imade mnogo, osobito u zadnjem dijelu, a toga u znanstvenom djelu ne smije biti. Ali, kako rekoh, ovo su sitnice, koje ne smetaju a da se djelo Carevićevo ne preporuča kao uzorna znanstvena rasprava, koja čitatelju pribavlja potpuno znanje predmeta, o kojem govori.

Dr. Pazman.

Baudrillart Mgr. Alfred: Vie de Mgr. D' Hulst. Sa slikom. Tome Premier. Tome Second. U 8-ini sa 660 str. 1914. II. izdanje. U 8-ini 582 str. 1912. Cijena: 5 franaka. Nabavlja se kod: J. De Gigord-a, Éditeur, — 15 Rue Cassette, — Paris.

Pred nama su dva debela sveska Mgr. Baudrillart-a, rektora kat. sveučilišta u Parizu, o Mgr. D' Hulst-u, zasnovatelju i prvom rektoru istoga sveučilišta. Mgr. D' Hulst zbog svoje rijetke umnosti, zbog svojih svećeničkih vrlina, zbog svoje zamjerne djelatnosti bijaše jedno od najvrijednijih lica kat. Crkve u drugoj polovici XIX-og vijeka. On bijaše „prvi svećenik Francuske“ kako pravедno kaže Mgr. Baunard, jer je proizveo, da tako rečem, umno proljeće u kleru nakon proglašenja slobodne više obuke u Francuskoj. Mgr. D' Hulst postade nesamo imenom i čašču rektor kat. sveučilišta u Parizu, dali djelom i zaslugom: on je propovjednik u crkvi Notre-Dame-skoj, on je zastupnik, on za 20 godina ulazi u sve javne sporove i raspre doktrinalne i političke, filozofske i crkovne. On raspravlja na pr. bibličko pitanje, porijetlo modernizma, liberalizma itd. U jednu riječ: Mgr. d' Hulst je među prvima, koji su znali pridici naš savremeni naraštaj. Životopis takovoga čovjeka jest prava potreba. Taj je potrebi evo udovoljio sa dva opsežna sveska Mgr. Baudril-

lart, koji je najbolje mogao orisati žiće jednoga D' Hulsta, jer je on š njime u zajednici živio ništa manje nego 13 godina.

Zbog opsežnosti gradiva dosta će biti, ako navedemo samo poglavlja tih dvaju svezaka.

U prvom se svesku pretresuju slijedeća pitanja iz života Mgr. D' Hulst-a: mladost i odgoj; svećeništvo; politički rad za vrijeme kritičnih franc. prilika od 1866—1875; i intelektualni apostolat na pariškom kat. sveučilištu. U drugom pak svesku susrećemo podrobno razvijena ova pitanja: umni rad Mgr. D' Hulst-a i njegov utjecaj u savremena pitanja kao: liberalizam, neoskolasticizam etc.; njegovi politički i socijalni nazori od 1873—1896. o Crkvi i Državi; Mgr. d' Hulst, kao čovjek rada i kao svećenik.

Ovo djelo Mgr. Baudrillart-a pozdravit će najsrdacnije oni, koji se zanimaju za povijest kat. Crkve u zadnjoj četvrtini XIX. stoljeća. Izvrsno će doći i onima, koji ljube i koji se zanose za neutrudivim radom i samoprijegorom kat. velikana, među koje spada i Mgr. D' Hulst. Djelo je uspjelo, vrijedno preporuke, zanimljivo i poučno.

A. L. Gančević, O. F. M.

Baumgartner Alexander S. J.: *Geschichte der Weltliteratur: Prvi svezak: Die griechische und lateinische Literatur des klassischen Altertums.* 4. izd. u 8-ini: XII + 610 str. Cijena: Mk. 9; vez. 11'40 Mk.

Drugi svezak: *Die lateinische und griechische Literatur der christlichen Völker.* 4. izd. u 8-ini: XVI + 704 str. Stoji: nevez. 11'40 Mk.; vez. 14'40 Mk.

Treći svezak: *Die italienische Literatur.* U 8 ini: XXII + 944 str. Zapada: 15 Mk.; vez. Mk. 18. [Sva se tri sveska nabavljaju u nakladnoj knjižari: Herdersche Verlagshandlung: Freiburg (Breisgau) ili Beč.]

Oдавna se osjećala potreba jednog povjesnog djela iz svjetske književnosti, koje bi bilo pristupačno i

preporučljivo kat. javnosti. Ugledna kat. nakladna knjižara Herderova u Freiburgu doskočila je i toj potrebi. Gore navedena djela, sačinjavaju u savremenoj književnosti epohu i to s više razloga. Skoro sve dojakošnje publikacije ovog pravca ne bijahu često drugo, već gola pripovijest života i djela odnosnih književnosti bez osobitog osvrta na to, da li su književnici moralni i intelektualni hranitelji i vode javnosti. Goli intelektualizam ne da se pojmiti bez morala. Odatle je neophodno nužno kad prosuđuješ književnika osvrnati se i na moralnu stranu. Moralna i intelektualna strana kod književnika mora da ide usporo, da se popunjuju, jer je jedno bez drugoga krnjavo i loše. U naše doba opažamo struje, koje bi htjele zanijeti naše književnike samo intelektualnim, a ne moralnim pravcem. To ruši moralno-intelektualnu vrijednost našeg vremena. Tako se današnji književnici osvrću i na književnike starijih doba i ne pazeći na pravu svrhu književnosti. Zato i ne znadu, s kojeg se stanovišta ima procijeniti vrijednost književnika. Uzrok se takovu nedostatku nalazi u nedostatnim i manjkavim publikacijama književničke povjesti. Isusovac Baumgartner, započe prvi dubokom kritično-povjesnom spremom pisati povijest svjetovne književnosti ne samo s intelektualnog dali i sa moralnog gledišta. Dalekosežan je njegov plan, pa zato ga i nije mogao za svog života potpunoma izvesti. Ali ono što je izveo vrijedi suha zlata u kršć. književnosti. Nama katolicima ostaje on uvijek najsigurnijim vodičem kroz sve književnosti prošlih vijekova.

1. Die griechische u. lateinische Literatur des klassischen Altertums ili Grčka i lat. književnost u klasično doba. Prava se književnost pojavlja istom kod grčkog naroda, koji na osnovu svoje političke, kulturne i vjerske prošlosti oploduje svijet epovima i elegijama, melskom poezijom i koralnom lirikom, s atičkom dramom, satikom i komedijom, sa govorništvom i filozofijom. Svakog poznatog grčkog književnika, pjesnika, govornika, povjesničara i filozofa karakteriše Baumgartner vrlo zabavnim koloritom njegove moralne i intelektualne vrijednosti i utjecaja. Razvitak čitave grčke